Igor Duda. *Danas kada postajem pionir. Djetinjstvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*. Zagreb – Pula: Srednja Evropa – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2015, 304.

Крајем 2015. године појавила се књига *Данас када постајем пионир. Детињство и идеологија југославенскога социјализма*, из пера Игора Дуде, доцента на Одсјеку за повијест Филозофског факултета Свеучилишта Јурја Добриле у Пули и једног од оснивача и руководилаца Центра за повијесна и културолошка истраживања социјализма у Пули. Уз свест да се научник бавећи се историјом детињства неретко сусреће са „оптужбама" да је и сâм предмет његових научних напора „детињаст", Игор Дуда се упустио у истраживање теме вишеструко значајне за разумевање идеологије и друштва социјалистичке Југославије.

Налазећи се на самом почетку пред методолошким изазовом успостављања дистанце коју је, као професионални историчар, али уједно и сведок времена, морао начинити према предмету истраживања који задире у лична сећања и искуства, као и искуства милиона грађана бивше Југославије који памте своје пионирске дане, аутор се одлучио да рад о пионирској организацији не конципира као историју сећања нити збирку успомена, већ да стручној јавности и широј читалачкој публици понуди темељно историјско истраживање. Рад о Савезу пионира Југославије уклапа се у корпус досадашњих стручних интересовања Игора Дуде везаних за друштвену историју, историју свакодневице, туризма, слободног времена, потрошачке културе, детињства. Књига која се налази пред читаоцима настала је у оквиру рада на пројекту „Стварање социјалистичкога човјека. Хрватско друштво и идеологија југославенскога социјализма". Игор Дуда, уједно руководилац пројекта, своје научно истраживање овог широког поља усмерио је управо ка првим корацима на путу стварања социјалистичког човека које се одвијало, између осталог, и кроз делатност Савеза пионира Југославије.

Поуздану изворну подлогу овог истраживања чини необјављена грађа похрањена у Хрватском државном архиву у Загребу, Архиву Југославије у Београду, Музејима Хрватског загорја, Музеју Старо село Кумровец, Савезу друштава Наша дјеца Хрватске у Загребу, затим објављени документи настали радом Савеза комуниста Југославије и Савеза пионира Југославије. Поред тога, коришће-

ни су и филмски материјали, музички записи, књижевна дела, штампа, периодика, бројне публикације друштвених организација и државних институција, усмени извори, обимна литература посвећена друштвеној и политичкој историји, као и историји детињства. Хронолошки опсег такође сведочи о истраживачким напорима Игора Дуде и његовом настојању да сагледа историју Савеза пионира од настанка организације у условима Другог светског рата до њеног гашења 1990. године. Садржај монографије, поред Предговора (стр. VII–X), Поговора (стр. 251–256), списка извора и литературе, пописа скраћеница и илустрација, ликовних прилога (16 стр.) као и Кратке кронологије, чини седам тематски организованих поглавља која представљају различите аспекте кроз које је аутор сагледавао деловање Савеза пионира Југославије.

Већ сам наслов књиге *Данас када постајем пионир. Детињство и идеалогија југославенскога социјализма* указује на различите перспективе из којих Игор Дуда анализира историју и значај ове организације. Он посматра и лично и колективно, покушава да представи визуру пионира који изговара часно обећање: „Данас када постанем пионир“, да установи именитеље заједничког генерацијског искуства, али и да разуме напоре чињене „одозго“ у циљу обликовања социјалистичког човека. Прво, уводно поглавље *Савез пионира у повијести детињства* (1–22) ствара полазишне основе за научно истраживање историје ове институције у оквиру постојеће историографије о детињству и у контексту историје дечјих организација у двадесетом веку. У другом поглављу, *Друштвена брига о деци* (23–58), аутор је оцртао институционалне оквире за деловање Савеза пионира, однос ове организације са другим друштвеним организацијама за бригу о деци, омладинском организацијом и школом, као и положај пионирске организације према Савезу комуниста Југославије. Аутор поставља историју пионирске организације у контекст унутрашњих и спољнополитичких кретања социјалистичке Југославије, показујући већ у овом делу текста на који начин су она утицала на организациону структуру, карактер, па и сам опстанак Савеза пионира Југославије.

У трећем поглављу, *Правилан социјалистички одгој* (59–102), аутор је проговорио о идеолошкој димензији делатности Савеза пионира Југославије, о стварању „детета по мери социјализма“, о идеолошким супарницима социјалистичком васпитању, суштински о „идеологији југославенскога социјализма“, како је већ у поднасло-

ву књиге истакнуто. Резултати истраживања представљени у овом поглављу сведоче и о револуционарној снази југословенског социјализма, посвећености стварању новог друштва и препрекама на које се наилазило, али се истовремено кроз идеале новог друштва уткане у васпитно-образовни систем огледа и аутоперцепција, односно слика коју је југословенски социјализам неговао о себи.

У четвртом поглављу, насловљеном *И мене ће моја мати пиониром звати* (103–134), у коме се перспектива са власти и идеологије помера на саме пионире, представљена су обележја и симболи организације, свечаност примања у Савез пионира, чин који је најјасније остајао урезан у сећање, као и свечано обећање полагано том приликом. Анализом различитих варијанти текста обећања Игор Дуда је приказао и идеолошке промене које су се временом одвијале у оквиру југословенског социјализма. Иако су компоненте које су чиниле обећање – верност домовини, очување независности домовине, братство-јединство, добро учење, поштовање општељудских вредности – биле константне, тон и акценат на поједине аспекте временом су се мењали, од послератне борбености, чврсте руке и мржње према непријатељу, преко позитивних општељудских вредности до истицања привржености лику и делу Јосипа Броза Тита у последњој деценији постојања југословенске државе.

Посебно поглавље, насловљено *За домовину с Титом* (135–168), посвећено је специфичном односу између омладине и Јосипа Броза, култу личности који се учвршћивао кроз пароле, песме, узвике, декор, лектиру, манифестације за децу, путовања по Титовом родном крају, Дану младости као својеврсном покушају ублажавања култа личности, штафети младости, пионирској штафети, Споменици рада и другарства. Посебну пажњу аутор је посветио анализи књига за децу у којима је главни протагониста Тито, кроз које је осветлио механизме путем којих су кроз култ личности промовисани позитивни васпитно-образовни идеали. У настојању да однос Јосипа Броза и омладине не сагледава као једнострано наметање култа личности, аутор је детаљно анализирао писма пионира Титу, као и садржај Споменице рада и другарства. На тај начин дошао је до увида у којој мери су успела пропагандна настојања „одозго“ да се већ у дечјем узрасту учврсте пожељни обрасци мишљења и понашања.

О организовању слободног времена, понуђеним садржајима, као и календару, новом ритму живота и навикама социјалистичког човека говори шесто поглавље *Живот пун среће и радости*

(169–210). Феномен слободног времена и настојања да оно буде организовано у складу са социјалистичким идеалима аутор посматра у ширем контексту омасовљења те појаве током 60-их година, условљене растом стандарда, појавом масовног туризма, дужих годишњих одмора, културних организација, забаве и хобија, а паралелно са тим прати и свест југословенских власти да продор међу младе зависи од привлачности понуђених садржаја. Истовремено, приказан је и раскорак између настојања и реализације, која је зависила у великој мери од организационих и финансијских могућности. Ослањајући се на постојећу, углавном теоретску литературу, Игор Дуда оцртава нови календар прослава за новог социјалистичког човека у Југославији у контексту настојања модерне државе да путем празника учврсти идентитет и легитимитет власти, усади нове норме, вредности, организује знања о прошлости и садашњости, као и циљеве и идеале за будућност.

У последњем поглављу, *Држање дане ријечи?* (211–240), обрађене су последње године постојања пионирске организације, тешкоће и лутања у којима се нашла у тренуцима распада државе, дискусије о њеној организационој реформи. Судбина Савеза пионира, од победе у рату, формирања слике непријатеља, до пропагирања позитивних узора и идеала, показатељ је да се политика и идеологија неретко ломе управо на деци, чиме се још једном потврђује значај научног бављења овом темом.

Бавећи се историјом Савеза пионира Југославије, Игор Дуда је ову организацију посмарао, с једне стране, кроз начин на који је обележила детињство и формативне године милиона југословенских грађана, а с друге, кроз њену идеолошку функцију у васпинтно-образовном сисему СФРЈ, која је пресудно одредила судбину Савеза, који се угасио заједно са распадом југословенске државе и социјалистичке идеологије. Међутим, Савез пионира наставио је да живи као својеврсно наслеђе у свести оних рођених пре почетка 80-их година. Можда је управо из тог разлога аутор одлучио да Поговор своје књиге посвети историји сећања, примењујући методолошки поступак усмене историје. То је уједно био и начин да се кроз једну студију случаја испита делотворност организационог и идеолошког утицаја Савеза пионира.

Иако у самом наслову најављује бављење пионирском организацијом и социјалистичком идеологијом на југословенском нивоу, аутор већ у уводном поглављу ограничава своје истраживање

на простор Хрватске и њену комуникацију према савезним органима, чему остаје доследан и у наредним поглављима. Уз претпоставку аутора да пример Хрватске може бити репрезентативан за целу југословенску федерацију, преостаје да сачекамо нова истраживања која ће ту хипотезу потврдити или оповргнути. Вишеструки значај истраживачког подухвата Игора Дуде, поред тога што представља прву научну монографију о Савезу пионира Југославије, лежи и у бројним темама које отвара и путоказима за даља истраживања, које и сам назначује. Иако се у Предговору истиче да је књига о пионирима заправо књига о милионима бивших грађана Југославије који су у детињству били чланови Савеза пионира, она је без сумње значајна и за трасирање истраживања о југословенском наслеђу и рецидивима социјализма на постјугословенском простору.

Наталија ДИМИЋ